

náš antónio

kázne, rozhovory, fejtóny

zostavil, editoval a pýtal sa štefan hríb

.týždeň

náš antónio kázne, rozhovory, fejtóny

zostavil, editoval a pýtal sa štefan hríb

© Anton Srholec, Štefan Hríb, Vydavateľstvo W PRESS, 2015
Obálka a grafický dizajn © Róbert Csere a Vladimíra Pčolová, 2015
ISBN 978-80-971196-8-3

. . . . **Obsah**

profilový rozhovor12

So Štefanom Hríbom 11. novembra 1999.

legendárne kázne32

V bratislavskom kostole Blumentál v rokoch 1972 – 1974.

pod lampou138

Televízna diskusia 16. júna 2009.

fejtony v časopise .týždeň168

Články z rokov 2013 – 2014.

záblesk svetla193

Fotografický projekt o útulku Antona Srholca z roku 2006.

. . . . **Náš António?**

Každý národ má svojich hrdinov, ktorí odvahou, talentom alebo charakterom prekonali priemer. Ale národy mávajú aj svojich svätých, ktorí nad priemerom vyčnievali láskou. Existenciou takýchto ľudí sa pýšime a inšpirujeme. Štáty ich oceňujú medálami, univerzity doktorátmi, umelci dielami. Ale u nás?

Keď som prvýkrát počul, ako tu dopadol učenec Ján Lajčiak, prišlo mi to ako kuriozita. Ale potom som spoznal príbeh Kolomana Sokola, osud Silva Krčméryho s Vladom Juklom a ďalšie a ďalšie zakopávania našich vlastných pokladov. A začal som lepšie chápať dnešok. Údel Fedora Gála, Fera Mikloška, Róberta Bezáka, ale aj Vlada Weissa či Petra Šťastného nie je kuriozitou, ale prejavom našej povahy. Ľudí, ktorí nás presahujú, tu nemáme radi.

O Antonovi Srholcovi som pred rokom 1989 iba počul. Dlho som bol neveriaci, a potom dlho verný protestant. Ale vedel som, že je väzeň z uránových baní a autor legendárnych kázní z inak temného obdobia husákovskej normalizácie. Keď komunizmus padal, videl som ho na tribúne a zdalo sa mi samozrejmé, že s jeho príbehom bude aj on povolaný nahradiť v cirkvi všetko mľandravé a choré. Ale Anton Srholec povolaný nebol. Bol svojou milovanou cirkvou, naopak, odsunutý.

Na okraji sa často vyplakáva. On však urobil zázrak, okraj premenil na stred a ohnisko lásky. A dnes má vyššiu autoritu než všetci biskupi dokopy.

Touto knihou chceme Antóniovi vyjadriť našu lásku. Jeho poklad chceli mocní zakopať, no nepodarilo sa.

Pretože náš António nie je celkom náš.

Štefan Hríb

• • • • **profilový rozhovor**

So Štefanom Hríbom 11. novembra 1999

. . . . Majme sa radi

Ste Záhorák?

Áno, som. Narodil som sa v Skalici v maloroľníckej katolíckej rodine. Dosť to poznačilo moje postoje. Naučil som sa láske k pôde, k národu a vzhľadom na blízkosť českej hranice i k spoločnej republike.

.....

Pamätáte si na Tisov režim?

Vtedy nás ako žiakov zadarmo zobrali do Holíča, kde mal Tiso ten známy protižidovský prejav. Ale jeho obsah som nevnímam, bol som ešte dieťa.

.....

Čo si vôbec pamätáte z vojny?

Že v Skalici bol nemecký lazaret a keď boli vojaci príliš ťažko ranení a neboli lieky, strieľali ich. To som ako dieťa vedel. A ešte si pamätám oslobodeneckú Malinovského armádu, ktorú tvorili bývalí väzni. Tí nemali žiadne zábrany. Celkovo som vojnu vnímal ako hrôzu a nespravodlivosť.

.....

Aký postoj mali rodičia k deportáciám Židov?

Veľmi ich to trápilo. Mali sme príbuzného, ktorý bol komi-sárom mesta. Ten otcovi ponúkol Židovskú pôdu. Otec to ako nečestnú vec odmietol.

.....

Hovorí sa, že na to, aby sa človek stal kňazom, potrebuje vnuknutie. Dostali ste ho?

Áno. Doteraz si to pamätám. Bolo to v jeden pekný slnečný deň. Bol som na „Všetech svätých“ v prázdnom kostole, a zrazu

- • • • som precítil pominuteľnosť sveta a výzvu zmeniť ho. Pocítil som ohromné šťastie a z nábožensky vlašného chlapca sa stal skoro „fanatik“. Mal som 14 rokov, takže som najprv šiel do dvojročného seminára do Šaštína, kde som veľa čítal a vzdelával sa. Bol som vždy dosť veľký idealista a veril som, že poznaním možno veci meniť. Napokon som vstúpil medzi saleziánov.

.....
Vyšťudovali ste teológiu?

Nie. V roku 1948 prišiel komunistický prevrat, takže keď sme sa v roku 1950 na cirkevnom gymnáziu pripravovali na maturitu, v noci prišli esenbáci, a všetkých nás zaistili. Zhromaždili nás spolu s ostatnými rehoľníkmi v kláštore v Podolínci, vytriedili nás, niektorých zavreli, a najmladších prepustili. Ja som sa dostal na preškolenie na Priehradu mládeže. Potom nám ponúkli jediný povolený kňazský seminár, ktorý však bol pod komunistickou kontrolou. To som odmietol a v apríli 1951 som sa pokúsil emigrovať. Chcel som študovať u saleziánov v Turíne. Lenže nás chytili. Dostal som 12 rokov.

.....
Dvanásť rokov väzenia za pokus o prekročenie hraníc?

Vyšetrovanie trvalo celý rok. Prevádzачi dostali doživotie, ja som dostal dva roky za pokus o emigráciu a desať rokov za predpokladanú velezradu.

.....
Ako sa správali vyšetrovatelia?

Ja som bol malá ryba, takže som síce niečo utržil, ale už si to ani nepamätám. Ale tí, čo to organizovali, dostávali takú bitku, že ich na celý nosili bezvládných v dekách. Boli to najhoršie roky. Keď bol neskôr v šesťdesiatych rokoch zavretý Korec, už

mohol mať v cele Bibliu.

.....

Koľko ste si odsedeli?

Desať rokov. Z Ilavy ma dali do Jáchymova. Vtedy Rusi potrebovali našu „rudenu“ na svoje jadrové zbrane. Bol to klasický koncentračný tábor. Pole, drôty, drevené baraky, poschodové postele, opakované viachodinové nástupy na „apelplaci“ v daždi, v mraze, v horúčave.

.....

Čo ste robili pod zemou?

Roky som rúbal, potom som bol tesárom, zaistoval som chodby. Civili nám rudu odstrelili, a my sme ju potom motykami presúvali. Za aktívny materiál boli príplatky. Väčšinu z toho však strhol tábor.

.....

Vedeli ste, že uránová ruda nebezpečne žiari?

Niečo sme tušili. Občas tam chodili civilisti, ktorí čosi premeriavali. Strašne to bzučalo.

.....

Ako ste boli chránení?

Nijako.

.....

Nemali ste zdravotné problémy?

Keď bola ruda obzvlášť bohatá, fyzicky sme sa pri nej cítili zle. Takže sme svoje urobili a opakované sme pred žiarením utekali na chodbu.

.....

Ako ste vedeli, že ste narazili na bohatý urán?

Bol čierny a ťažký ako olovo. Kus čistej „rudeny“ v ruke sa

- • • • takmer nedal udržať.

.....
Umierali tam väzni často?

Dost často. Z ožiarenia ožltli a umreli. Ďalších kolegov postrieľali, keď chceli utiecť. Ľudský život vtedy nestál veľa. Šéf tábora občas zastrelil väžňa priamo v šachte.

.....
Boli v Jáchymove pre väzňov lekári?

Boli. Ale kým človek neodpadol, bol pokladaný za zdravého.

.....
Aké boli bezpečnostné opatrenia dolu v bani?

Takmer nijaké. Ruda sa stále znovu zosúvala na väzňov. Viackrát som ušiel smrti o centimetre.

.....
Dalo sa v Jáchymove hovoriť o voľnom čase?

Dalo. Tajne som sa tam naučil po anglicky. Na hodinách ruštiny som si písal anglické slovíčka v azbuke, takže to dozorcovia nepostrehli. Po nemecky som sa zase naučil od kamarátov, ktorí tam boli ako Nemci zavlčení po vojne. Celkovo si myslím, že v Jáchymove, kde som prežil tretinu dovtedajšieho života, som sa naučil nedôverovať moci, hľadať únik pred ňou a málo poslúchať.

.....
Vedeli ste, čo sa deje vonku?

Mohli sme čítať len Pravdu a Rudé Právo. Ale civili nám občas nosili správy, ktoré počuli zo Slobodnej Európy a Hlasu Ameriky.

Mali ste vo väzení nádej, že sa veci zmenia?

V päťdesiatych rokoch nie. Ale vždy som s Božou pomocou veril, že človek má byť človekom, a snažil som sa o tom presvedčať aj dozorcov.

.....

Robili ste v Jáchymove tajne omše?

Kňazi boli v osobitnom tábore. Ja som chcel ostať s obyčajnými chlapmi. Tajne sme sa venovali umeniu, hudbe, mali sme založenú charitu na pomoc novým väzňom, a v malých skupinách sme debatovali a modlili sa. Bojoval som tak proti ateizmu, a nepriamo aj za slobodu a demokraciu.

.....

Ako ste sa cítili po prepustení?

Dodnes nemám rád kontakt s Bezpečnosťou. Keď som vtedy išiel na bicykli, pred každým rohom som zastavil, aby ma náhodou policajt nechytí, že idem bez svetla.

.....

Zamestnali ste sa niekde?

Dostal som hodnotenie: „Zdravý, schopen vykonávať jakoukoli manuální práci“. Ale nikde ma ako väzňa nechceli. Nakoniec som v cementárňach formoval betónové prefabrikáty.

.....

Mali ste kontakt s cirkvou?

Mal, ale ako politický väzeň som bol nebezpečný aj pre cirkev. Napokon som sa rozhodol ísť do Ostravy.

.....

Prečo do Ostravy?

V oceliarniach som si odpracoval šichtu a mal som potom viac času študovať na ubytovni jazyky a teológiu. Z jazyka som

- • • • si urobil dokonca skúšky.

.....
Do Ostravy ste ako politický väzeň mohli?

Vtedy bol taký zákon, že každá firma musí dať zo sto za-
mestnancov jedného do Ostravy. Nikto tam nechcel, ja áno.

.....
Ako došlo k tomu, že vás neskôr za kňaza osobne vysvätil pápež?

V šesťdesiatych rokoch už bolo slobodnejšie. Robil som už
v Bratislave v hydinárskom priemysle a v roku 1969, ešte kým
Husák zavrel hranice, som odišiel študovať do Talianska. Bol
som tam rok, pápež Pavol VI. ma vysvätil a ja som sa vrátil.

.....
Mohli ste ostať, nie?

Mohol a mohol som sa modliť za doláre (*Smiech.*) Ale chcel
som byť doma.

.....
Keď ste sa vrátili, mohli ste byť oficiálne kňazom?

Nie. Bol som kostolníkom, a mal som právo vypomáhať kňa-
zom. Bol som vtedy, začiatkom šesťdesiatych rokov, v bratislav-
skom Blumentáli.

.....
Prečo vás odtiaľ po štyroch rokoch preložili?

Lebo som mal príliš veľký vplyv na mladých ľudí. Chodilo
k nám mnoho študentov, Blumentál bol skoro legendou, pretože
tam zaznievalo Božie slovo civilnou, zrozumiteľnou rečou.

.....
Kto vás vlastne preložil?

Kľúčové boli vtedy takzvané úrady pre veci cirkevné. Aj
o cirkvi rozhodovali komunisti. Preložili ma do Perneku, potom

som bol vo Veľkom Záluží, ale aj odtiaľ som musel ísť preč.
.....

Prečo vám napokon vzali takzvaný štátny súhlas?

V roku 1985 bolo 1100 rokov od smrti svätého Metoda. Na Velehrade bolo vtedy štvrt' milióna ľudí. Doniesol som si tam amatérsky vyrobený megafón, a celú noc som robil pre zástup ľudí program. Za to mi vzali možnosť pôsobiť v cirkvi. Opäť som sa teda stal robotníkom.
.....

Za jeden megafón?

Oficiálne to nemohli urobiť, tak ma chceli dostať inak. Spolu s kriminálkou chceli dokázať, že obťažujem deti. V škole sa pýtali všetkých detí, či im nerobím zle, a keď nepochodili, išli za jedným nábožným Rómom, správnym chlapom zo Záhorskej Vsi, ktorého deti u mňa miništrovali. Volal sa Jožko Demeter. Ten býval v starej, mokrej chatrči. Slúbili mu, že ak jeho dcéra o mne povie, že jej ubližujem, dostane voľný byt na železničnej stanici. Demeter za mnou prišiel a povedal mi to. Ja som mu odvetil, že mám rád jeho i jeho deti. A on mi odpovedal: „Pán farár, aj ruku by som jej usekol, keby takto na vás zaklamala.“ Dodnes som Jožkovi nesmierne povďačný a viem, že ani rómskych občanov nemôžeme odpisovať. Súhlas mi preto zobrali iba za akúsi činnosť, ktorá nebola s čímisi v súlade.
.....

Boli ste robotníkom až do roku 1989?

Áno. V lete som išiel do dôchodku a v novembri sa už všetko začalo. Bol som veľmi nadšený a už na tretí deň som bol na barikáde.

- • • • *Vystúpili ste na tribúne pred zaplneným Námestím SNP v Bratislave ako vôbec prvý zástupca katolíckej cirkvi. Neboli problémy?*

Bol som penzista, takže som povolenie nepotreboval. Vystúpil som za slobodu kresťanov a tlače. Vtedy bolo nutné prehovoriť. A za tých desať rokov som nezmenil názor. Nepochybujem o tom, že sme na dobrej ceste. Ide to pomaly, ale ide.

.....

Kto vás na tú tribúnu pozval?

Jano Budaj, s ktorým som sa poznal.

.....

Keď komunizmus náhle padol, čo ste si po všetkých vašich trápeniach pomysleli?

Komunizmus a fašizmus sú podobné systémy. Napáchali obrovské škody. Už nikdy sa to nesmie vrátiť. Tak ako sa fašisti hanbia za minulosť, aj komunisti by sa mali nejako ospravedlniť. A tí, ktorí týrali ľudí, by mali byť vzatí na zodpovednosť.

.....

Ako je možné, že takú hroznú ideológiu si vzalo za svoju tak veľa ľudí?

Dvadsaťte storočie je storočím utópií. Ľudia stratili víziu sveta, v ktorej žili dve tisícročia, nasmerovanú do absolútnej budúcnosti, a snažili sa zrealizovať raj už tu na zemi. Sľuby sa však obrátili na obrovské násilie.

.....

Súčasťou komunizmu bol aj takzvaný vedecký ateizmus. Považujete komunizmus za ideológiu, nasmerovanú cielavedome proti Bohu?

Komunizmus bol aj protest proti Bohu. Ale dôležité bolo aj to, že cirkev neporozumela osvietenstvu, viac sa zaoberala svojimi vnútornými vecami, než spravodlivosťou vo svete, bola sa-

ma pre seba. Málo sme sa starali o svet, o trpiaceho človeka, kresťanstvo sme si príliš sprivatizovali. Aj preto vznikli náhradné ateistické koncepcie, ktoré zneužili ľudskú potrebu dobra. Stálo to milióny ľudských životov a horu neuveriteľného utrpenia.

.....

Poučili sa kresťania a cirkev?

Ako ja pozorujem katolícku cirkev a moju generáciu v nej, musím povedať, že väčšinou nie. Znovu sa staráme iba o mystiku, bez ktorej sa žiť nedá, cirkev stavia kostoly, ktoré sú potrebné, ale nemáme ľudí a záujem na budovaní človeka, angažovaného pre svet. Preto nie sme tam, kde sa dejú dôležité udalosti. Nie sme napríklad pri ekonomike a transformácii, ktorá je veľmi dôležitá, pretože bez morálnych princípov sa jej chopia tí istí, čo tu už boli, a to spoločnosť frustruje.

.....

Takže cirkev ostala uzavretá vo svojich múroch?

Nechce si páliť prsty.

.....

Prečo?

Cirkev musíme brať ako najviac postihnutú skupinu u nás za tých štyridsať rokov komunizmu. Kňazi boli likvidovaní, komunisti rozprášili cirkevné školy, bránili kontaktu so svetom. Väčšinou tak ostali iba tí, čo sa zmierili s komunizmom a so svojou rolou, v ktorej sa starali len o spásu, a nie o reálny život. Socializmus síce skolaboval, no títo ľudia sa už ťažko napasujú na nové pomery.

.....

Ľudia, ktorí sa s tým snažia čosi robiť, majú v cirkvi problémy. Čím

• • • • *to je?*

Možno sme málo drzí a nemáme odvahu získať v cirkvi istú moc. Takže si ju delia spravidla tí, ktorí nechápu. Majú dobrú vôľu, ale metódy sú úplne nemožné. Nerobia si žiadnu analýzu, a mám dojem, že ani nevedia, že im veľa ľudí z kostola odišlo. Strácajú vplyv, pretože so svojimi slávnosťami, piesňami a in-sígniami sú iba tam, kde už o to ľudia nestoja. Chýbajú tam, kde to pulzuje.

.....

Hoci komunizmus padol, vy ste naďalej nemohli vykonávať kňazskú službu. Prečo?

Pretože vznikol taký tichý spor s arcibiskupom Sokolom.

.....

On Vám vzal súhlas?

Nedal mi ho. Stalo sa to už v decembri 1989.

.....

Prečo?

Neporozumeli revolúcii ako nástupu novej éry. Mysleli si, že to pôjde ako pred štyridsiatimi rokmi. Nezbadali zmenu sveta. Bol som pre nich rušivý, lebo som upozorňoval na zmenenú realitu, na ktorú treba odpovedať. Postupne som si ale na to zvykol, takže dnes už o nič nestojím. Desať rokov som na ľade. Možno som si to zavinil sám, ale vďačne mi pritom požehnal môj arcibiskup.

.....

Dodnes máte na rozdiel od mnohých katolíckych celebrít rešpekt aj medzi mladými ľuďmi. Mohli by ste teda byť pre cirkev veľmi užitočný ako akýsi most. Prečo o to vaša vlastná cirkev nestojí?

Toto postavenie na okraji mi cirkev nanútila. Priznávam, že

by som asi bol rušivým momentom, ale mohli to urobiť slušnejšie. Arcibiskup naozaj nemusel prikázať ešte aj masmédiám, aby ma nepúšťali do náboženských relácií.

.....

Ako hodnotíte minulosť arcibiskupa Sokola, na ktorého viedla ŠtB zväzok ako na svojho spolupracovníka?

Nikdy to nevysvetlil. Všetci sme boli tlačení do spolupráce, a jeho tlačila ŠtB ešte viac. Ale má to vysvetliť. Mohol urobiť aspoň toľko, že by sa obklopil tými kňazmi, ktorí boli prenasledovaní, bez štátneho súhlasu a podobne. Lenže on nevedie dialóg. Je tragédia, že keď dostal moc, myslí si, že dostal aj všetok rozum.

.....

Arcibiskup Sokol usadol do svojej funkcie ešte za komunistov. Prečo s ním súhlasili?

Bola to aj naša chyba. Tak veľmi sme chceli mať biskupov, že keď to eštebáci zistili, povedali si: „keď im nič iné nechýba, iba biskupi, dáme im nejakých“.

.....

Po roku 1989 sa viacerí otvorenejší kňazi dostali do nemilosti cirkvi. Prečo?

Lebo vybočovali z radu. Za komunistov si cirkev zvykla, že sa má zaoberať len teológiou, obradmi, Bibliou. V tom predsa žil aj biskup Korec.

.....

Ako hodnotíte svojich desať rokov po novembri 1989?

Postúpil som od služieb cirkvi k službe národu. Som kňaz dôchodca a dávam svojím blíždym, čo môžem. Arcibiskup mi ešte nezakázal viesť svadby a pohreby, takže ich s radosťou vy-

- • • • sluhujem. Ale najmä mám väčšiu možnosť stretávať sa s ľuďmi, ktorí za niečo dobré bojujú. Bolo to veľmi vážne desaťročie a som rád, že som ho prežil tak, ako som ho prežil.

.....
Sledovali ste spory o ekonomickú reformu a spoločný štát?

Samozrejme. O delení štátu mal rozhodnúť národ, a ten by rozhodol inak. Ekonomickú reformu som vnímal ako nutnú. Lenže my na Slovensku sme tak trochu rezerváciou – u nás svetové hnutia nevznikajú a vždy sem prídu oslabené, neskôr, a ťažšie sa s nimi zmierujeme. Tak to bolo aj s reformou.

.....
Slovenskí katolícki politici i kňazi sú zväčša presvedčení, že národ má mať svoj štát. Aj vy?

Ja by som vedel žiť aj v spoločnom štáte. Možno mohli byť Česi trochu veľkorysejší.

.....
Prečo sú aj v tejto otázke ľudia ako vy v cirkvi osamotení?

Ešte doznieva sentiment na vojnový slovenský štát. Vtedy mala katolícka cirkev veľký vplyv, takže dúfala, že to tak bude aj teraz. Len nezbadali, že táto spoločnosť je už sekularizovaná. Slováci už nie sú takí katolíci, ako by sme to radi predávali vo svete.

.....
Aký sme vlastne národ?

Ani kresťanský, ani ateistický. Niektorí katolíci sú ateistickí, niektorí ateisti majú kresťanské zásady. Ale ešte je tu veľa dobrej vôle – všimnite si, že napriek veľkej nezamestnanosti nikto neštrajkuje.